

Nr 78.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anvisande å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 av anslag till reparation m. m.; given Stockholms slott den 13 februari 1942.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Per Edwin Sköld.

Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 13 februari 1942.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, EWERLÖF.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anmäler chefen för försvardepartementet, statsrådet Sköld, följande ärenden angående medelsanvisning för försvarsväsendets räkning å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42. Med förmälan tillika, att ärendena under punkterna 2—4 och 7 vore av den natur, att närmare redogörelse för deras innebörd än som av det följande framginge icke borde ske till statsrådsprotokollet samt att ytterligare upplysningar i dessa ärenden borde få lämnas genom de handlingar, som komme att överlämnas till riksdagens vederbörande utskott, ävensom att ärendena borde upptagas under de särskilda rubriker i riksstaten för innevarande budgetår, till vilka de enligt sin natur vore att hänföra, yttrar departementschefen följande:

Bihang till riksdagens protokoll 1942. 1 saml. Nr 78.

EGENTLIGA STATSUTGIFTER.

Fjärde huvudtiteln.

C. Försvarskrafterna.

ARMÉN.

Anskaffning och vård av hästar m. m.

[I.] 31. **Remontering, reservationsanslag.** I statsverkspropositionen till 1941 års riksdag beräknades medelsbehovet för remontering till 850,000 kronor, med vilket belopp remonteringsanslaget blev uppfört i riksstaten för budgetåret 1941/42. Medelsbehovet beräknades under följande titlar sålunda:

Titel I. Remonter samt stamhästar för dragbruk	kronor 793,320
Titel II. Ackordhästar	» 55,000

Under titel I beräknades medelsbehovet på följande sätt:

Inköp av 512 remonter à 1,500 kronor	kronor 768,000
Övriga kostnader.....	» 65,320
	<hr/> Summa kronor 833,320

Beräknade inkomster vid försäljning av utrangerade stamhästar.....	kronor 40,000
	<hr/> Återstå kronor 793,320

Medelinköpspriset för remonter utgjorde under budgetåren 1936/38 1,100 kronor och under budgetåren 1938/41 1,200 kronor. I sin skrivelse rörande medelsbehoven för innevarande budgetår framhöll arméförvaltningen, att en icke obetydlig stegring i foderpriserna inträtt, varför en ökning av anslaget till remontering vore ofrånkomlig. På grund av svårigheterna att vid tiden för skrivelsens avfattande överblicka verkningarna av de prisfördyrande faktorerna hemställde ämbetsverket, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t fastställa medelinköpspriset för remont under budgetåret i fråga, dels uppföra remonteringsanslaget såsom förslagsanslag. Vid anmälan av ärendet i 1941 års statsverksproposition ansåg jag mig icke kunna tillstyrka, att anslagets karaktär ändrades från reservations- till förslagsanslag men uttalade mig på av arméförvaltningen anförda skäl för ett medelinköpspris av 1,500 kronor. Häremot hade riksdagen intet att erinra. För nästkommande budgetår har någon ändring härutinnan icke ifrågasatts.

I skrivelse den 10 januari 1942 till arméförvaltningens intendenturdepartement har *chefen för remonteringsväsendet* erinrat, att uppfödning av varmblodiga hästar vore förenad med avsevärt större risker än uppfödning av arbetshästar. För att ej äventyra den för landet synnerligen värdefulla varmblodiga aveln borde därför remontpriset ligga minst 200 kronor över

medelpriset på kallblodiga hästar. Vid de omfattande inköp av grövre hästar, som under sistförflutna december månad företagits inom södra och mellersta Sverige, hade medelpriset för dylika hästar stigit till omkring 1,430 kronor. Det vore sannolikt, att hästpriserna i april och maj 1942, då remontuppköpen brukade verkställas, komme att ligga ännu högre. Med anledning av vad sålunda anförts hemställde chefen för remonteringsväsendet, att intendenturdepartementet måtte vidtaga åtgärder i syfte att höja medelinköpspriset för remonter för innevarande budgetår till 1,700 kronor.

Arméförvaltningens intendenturdepartement har i skrivelse den 21 januari 1942 framhållit, att foderpriserna alltjämt vore höga och att rationspriset låge minst en krona över det normala. Detta förhållande medförde en ytterligare fördyrad uppfödning av de remonter, som avsåges för försäljning i slutet av innevarande budgetår. Nu gällande medelinköpspris kunde därför icke anses tillräckligt utan borde enligt departementets mening höjas med minst 200 kronor för att giva remontuppfödarna kompensation för de höjda uppfödningkostnaderna.

Av chefens för remonteringsväsendet skrivelse ävensom av ett från lantbruksstyrelsen inhämtat yttrande i ärendet framginge, att med hänsyn till de avsevärt större riskerna vid uppfödning av varmblodiga än kallblodiga hästar priset för remont borde ligga minst 200 kronor över priset på en kallblodig arbetshäst, vilket nu kunde uppskattas till i medeltal mellan 1,400—1,500 kronor. I anledning härav borde remontpriset utgöra 1,700 kronor. Departementet, som på anförda skäl ansåge en höjning av medelinköpspriset för remont under innevarande budgetår från 1,500 till 1,700 kronor nödvändig för att vidmakthålla och stimulera intresset för varmbloodsaveln, hemställde att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen, att på tilläggsstat för innevarande budgetår för anskaffning av remonter anvisa ett belopp av $(512 \times 200 =)$ 102,400 kronor.

Lantbruksstyrelsen har i sitt berörda yttrande tillstyrkt bifall till vad chefen för remonteringsväsendet föreslagit och därvid åberopat en av statens hästexportberedning överlämnad tablå över av beredningen under december månad 1941 inköpta grövre hästar, varav framginge, att hela antalet sålunda inköpta hästar utgjorde 1,357 stycken samt att av dessa icke mindre än 529 hästar betingat ett inköpspris uppgående till eller överstigande 1,500 kronor.

Såsom jag vid framläggandet av statsverkspropositionen till 1941 års riksdag framhöll, förelågo med dåvarande osäkra prisförhållanden stora svårigheter att rätt avväga medelsbehovet under här ifrågavarande anslag. I likhet med arméförvaltningen fann jag, att ett medelinköpspris av 1,500 kronor borde läggas till grund för anslagsberäkningarna, men förutsatte, att vissa justeringar framdeles kunde bliva erforderliga. Såsom myndigheterna nu framhållit, torde det vara ofrånkomligt, att inköpspriset för remont i stort sett följer prisfluktuationerna på arbetshästmarknaden och med hänsyn till de särskilda svårigheter och risker, som äro förknippade med den varmblodiga aveln, ligga något över sistnämnda priser. Av den lämnade redo-

*Departements-
chefen.*

görelsen framgår, att kallblodiga hästar för närvarande betinga anmärkningsvärt höga priser. Med hänsyn härtill torde en höjning jämväl av medelinköpspriset för remonter böra beräknas, då i annat fall en icke önskvärd tillbakagång av den varmblodiga hästaveln kan riskeras. Utredningen synes mig dock utvisa, att medelinköpspriset icke behöver uppskattas till fullt så stort belopp som intendenturdepartementet räknat med. En höjning med 150 kronor till 1,650 kronor torde från de av myndigheterna angivna utgångspunkterna vara tillräcklig. En sådan höjning nödvändiggör en förstärkning för innevarande budgetår av monteringsanslaget med $(512 \times 150 =)$ 76,800 kronor.

Intendenturdepartementets framställning tar endast sikte på förhållandena under innevarande budgetår. I framställningen har sålunda icke ifrågasatts ändring i de beräkningar rörande storleken av detta anslag, som i överensstämmelse med ämbetsverkets förslag framlagts i årets statsverksproposition och som grunda sig på ett till 1,500 kronor beräknat remontpris. I avbidan på erfarenheter rörande den fortsatta prisutvecklingen anser icke heller jag mig böra nu förordna en ändring i ifrågavarande anslagsberäkningar. Då det icke är uteslutet, att den inträdda prisökningen kan vara betingad av en temporärt ökad efterfrågan på hästar och därför eventuellt är av tillfällig natur, synes en viss försiktighet vara på sin plats. Jag utgår emellertid från att intendenturdepartementet med uppmärksamhet följer förhållandena på detta område och till Kungl. Maj:t avgiver de förslag i ämnet, som kunna vara erforderliga.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Remontering* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 anvisa ett *reservationsanslag*
av..... kronor 76,800.

MARINEN.

Flytande materiel, artillerimateriel m. m.

[2.] 80. **Vissa materielförsök, reservationsanslag.** I skrivelse den 6 februari 1942 har *försvarsväsendets verkstadsnämnd* gjort framställning om anvisande av medel för ökning av tillverkningskapaciteten vid centrala torpedverkstaden. Framställningen avser såväl utökning av verkstadens byggnadsanläggningar och anskaffning av ytterligare maskiner som utökat provnings- och försöksarbete. Till den del medelsäskandet hänför sig till byggnader och maskinanskaffning torde jag få återkomma i det följande. I detta sammanhang torde allenast böra upptagas frågan om nämnda försöksverksamhet. Det för detta ändamål för innevarande budgetår erforderliga beloppet har nämnden uppskattat till 50,000 kronor. I gemensamt utlåtande den 12 februari 1942 ha *marin- och flygförvaltningarna* tillstyrkt bifall till framställningen.

Departements-
chefen.

Av skäl som verkstadsnämnden i sin skrivelse anfört finner även jag mig böra förordna, att den av nämnden angivna försöksverksamheten kommer till stånd. Kostnadsberäkningarna torde kunna godtagas.

Vid beräkningen för innevarande budgetår av det å fjärde huvudtiteln under marinen uppförda anslaget till vissa materielförsök har ett belopp av 100,000 kronor avsetts för försök med torped- och radiomateriel. Enligt vad jag inhämtat, lämnar detta belopp icke tillgång till bestridande av de nu förevarande kostnaderna. På grund härav torde särskilda medel böra ställas till förfogande för det av verkstadsnämnden angivna ändamålet. Lämpligen böra dessa medel anvisas under samma anslagsrubrik som beloppet å 100,000 kronor. Frågan om fortsatt medelsanvisning för samma ändamål torde få framdeles upptagas till bedömande efter förslag av nämnden. Jag hemställer förty, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Vissa materielförsök* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 anvisa ett *reservationsanslag* av..... kronor 50,000.

FLYGVAPNET.

[3.] 115. *Skyddsanordningar vid flygfält, reservationsanslag.* Genom särskilda beslut den 4 juli, den 12 september och den 10 oktober 1941 har Kungl. Maj:t medgivit, att flygförvaltningen finge för vissa skyddsanordningar m. m. vid ett antal flygfält disponera sammanlagt högst 12,022,000 kronor från det å förskottsstaten för försvarsväsendet uppförda förskottsanslaget Engångsutgifter (Ga).

Under erinran härom har *överbefälhavaren över rikets försvarskrafter* i skrivelse den 3 februari 1942, med hänvisning till vad i de till grund för Kungl. Maj:ts nämnda beslut liggande framställningarna anförts, framhållit nödvändigheten av ett planenligt fullföljande av dessa anläggningar jämväl vid övriga flygplatser. Kostnaderna härför uppskattade överbefälhavaren enligt en i ärendet ingiven kostnadsberäkning till sammanlagt 5,300,000 kronor. Av anförda skäl kunde med anvisande av en del av dessa medel tillsvidare anstå, varför överbefälhavaren hemställt, att för bestridande av nu aktuella kostnader för ifrågavarande anläggningar måtte anvisas 2,700,000 kronor.

Med hänsyn till vad överbefälhavaren anfört i nu föreliggande och tidigare framställningar i ämnet angående behovet av ifrågavarande anläggningar finner jag mig böra tillstyrka, att erforderliga medel anvisas för anläggningarnas fullföljande. På grund av svårigheten att nu överblicka, i vilken takt dessa anläggningsarbeten kunna komma att behöva utföras, anser jag försiktigheten bjuda, att medel nu äskas till bestridande av de för samtliga anläggningarna beräknade kostnaderna. Jag förutsätter därvid emellertid, att Kungl. Maj:t icke kommer att ställa medel av anslaget till myndigheternas förfogande annat än i den mån behov därav prövas föreligga. Till täckning av de enligt Kungl. Maj:ts nämnda beslut förskottsvis bestridda utgifterna torde medel i detta sammanhang böra äskas av riksdagen. Det sammanlagda medelsbehovet uppgår härigenom till (12,022,000 + 5,300,000 =) 17,322,000 kronor, vilket belopp bör avrundas till 17,300,000 kronor.

Departements-
chefen.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Skyddsanordningar vid flygfält* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 anvisa ett *reservationsanslag* av ..... kronor 17,300,000.

E. Diverse.

[4.] 11 a. **Anskaffning och prägling av identitetsbrickor, reservationsanslag.** Gällande system för identifiering och redovisning av personal vid krigsmakten under krigsförhållanden är byggt på att varje man vid mobilisering skall erhålla ett eget nummer, identitetsnummer, ingående i en för varje mobiliseringsdepå löpande nummerserie. Under detta nummer skall han sedermera upptagas i fältstamrullan och övriga redovisningshandlingar så länge han tillhör samma mobiliseringsdepå. — I samband med att vederbörande erhåller identitetsnummer tilldelas han en s. k. identitetsbricka, tillverkad av rostfritt stål i storlek 4 × 6 centimeter och försedd med mobiliseringsdepå-(hemortsmyndighets-)beteckning samt identitetsnumret. Sedermera införes å densamma jämväl bärarens blodgruppsbeteckning. Brickan blir samhörig med bäraren därigenom att blodgruppsbeteckningen påföres. Identifieringssystemet tillåter icke, att en värnpliktig, som flyttas från en depå till en annan, får behålla den bricka han först tilldelats. Själva identifieringsbeteckningen är nämligen bunden vid viss depå. Vid överflyttningen måste således den värnpliktige lämna ifrån sig sin bricka och tilldelas ny sådan i den nya depån. Den vakanta brickan kan icke utan vidare utlämnas till annan värnpliktig, ty även om dennes blodgruppsbeteckning råkar överensstämma med den tidigare innehavarens, kan brickan på grund av risken för misstag och förväxlingar ändå icke användas förrän efter viss tid. Härigenom bliva under normala förhållanden ett stort antal brickor årligen obrukbara.

I samband med införandet av nytt registreringssystem för värnpliktiga har *försvarsväsendets rullföringsnämnd* i skrivelse den 28 januari 1942 till behandling upptagit frågan om förenkling av ifrågavarande identifieringssystem. Nämnden har erinrat, att den värnpliktiga personal, till vilken identitetsbrickor utlämnats, är tilldelad, förutom inskrivningsnummer, även ett särskilt identitetsnummer. Härigenom komplicerades personalregistreringen. Identifieringen måste nämligen ske med användning av båda numren. Detta medförde en dubbel nummerregistrering med därav följande extra arbete.

Rullföringsnämnden, som i ärendet samrätt med överbefälhavaren över rikets försvarskrafter, cheferna för armén, marinen och flygvapnet samt chefen för arméförvaltningens intendenturdepartement, har i ämnet anfört i huvudsak följande:

Det hade befunnits ofrånkomligt, att identitetsbrickan, i likhet med vad nu vore fallet, innehölle följande uppgifter:

truppregistreringsmyndighet (mobiliseringsdepå, hemortsmyndighet),
blodgruppsbeteckning och
nummer.

I fråga om de grunder, efter vilken dessa uppgifter borde införas på brickorna, hade olika möjligheter tagits under övervägande. I stort sett kunde tvenne skilda system tillämpas. Antingen kunde truppregistreringsmyndigheten införas såsom en fast beteckning samt de båda individuella uppgifterna — blodgruppsbeteckning och nummer — ändras då en bricka erhöle ny innehavare, eller kunde de individuella uppgifterna vara fasta och beteckningen för registreringsmyndigheten ändras, då brickans innehavare flyttades från en depå till en annan.

Det förra systemet medförde omfattande ändringsarbeten, vilka icke lämpligen kunde utföras på annat sätt än med särskilda maskiner. Det begränsade utrymmet på brickorna försvårade de nya uppgifternas införande. Med det senare systemet vore ändringsarbetet begränsat till ändring av beteckningen för registreringsmyndigheten, vilket arbete lämpligen kunde utföras med en enkel handstans. Utrymmet på brickan tilläte mycket väl, att en sådan ändring verkställdes. Det syntes icke ens under alla förhållanden vara nödvändigt att i fredstid ändra nämnda beteckning. I viss utsträckning borde därmed kunna anstå till mobiliseringstillfälle. Det sistnämnda systemet erbjöde dessutom den fördelen, att de individuella uppgifterna ej behövde stansas mera än en gång, vilket begränsade risken för felaktigheter. Med hänsyn till vad sålunda anförts hade rullföringsnämnden ansett sig böra bestämt förorda ett system med fasta individuella uppgifter.

Ett sådant system förutsatte, att nummerbeteckningen för en värnpliktig vore oföränderlig. Så vore emellertid icke fallet i det nu tillämpade systemet, enligt vilket en särskild nummerserie upplades för varje truppregistreringsmyndighet. Kravet på oföränderlighet uppfylldes av det registreringsnummer, som varje värnpliktig erhöle vid inskrivningen, och det syntes icke finnas anledning att vid sidan av detta upplägga nya nummerserier. Vid sådant förhållande borde nummerbeteckningen utgöras av inskrivningsnumret. I detta sammanhang borde även framhållas, att enligt det nya registreringssystemet såväl värnpliktig som icke värnpliktig personal vid krigsmakten bleve försedd med inskrivnings-(registrerings-)nummer.

Präglingen av de föreslagna brickorna borde ske med användning av s. k. indentingmaskiner. Fem dylika maskiner vore redan inköpta enligt den 31 januari 1941 ingånget kontrakt. Arbetet med brickornas prägling borde utföras centralt vid det eller de förband, där maskinerna vore uppställda. Lämpligen borde präglingen för varje nyinskriven årsklass äga rum under tiden för första tjänstgöringens fullgörande, sedan blodgruppsbestämningen slutförts. Om så skedde, kunde brickorna utlämnas till de värnpliktiga, medan de fullgjord tjänstgöring. Den bristande kännedom om identitetsbrickornas ändamål och betydelse, som i många fall kunnat påvisas under beredskapstiden, torde i och för sig utgöra tillräckligt skäl för en sådan åtgärd.

Den av nämnden angivna lösningen av frågan om personalens förseende med identitetsbrickor vore emellertid helt beroende av det sätt, på vilket en övergång till det förordade systemet kunde ske i fråga om den personal, för vilken identitetsbrickor redan vore präglade. Tvenne skilda system borde nämligen icke samtidigt tillämpas. Det gällde sålunda att avgöra, huru texten på redan präglade brickor lämpligen skulle bringas i överensstämmelse med vad enligt det föregående föreslagits, samt huru med redan

utlämnade brickor skulle förfaras. Tvenne alternativ syntes härvid kunna tagas under överbägande: antingen kunde de i bruk varande brickorna återfordras och ompräglas eller kunde de ersättas med nya brickor.

Omprägling av samtliga gamla brickor jämte inköp och prägling av ett antal nya, som även i detta fall torde behöva anskaffas, beräknades med användning av de fem maskiner, som stode till förfogande, taga en tid av tio månader och draga en kostnad av omkring 94,000 kronor.

Vid *präglning av nya brickor* måste hela antalet brickor nyanskaffas. Kostnaderna för präglning bleve desamma som vid omprägling av gamla brickor. Sammanlagt uppginge medelsbehovet i detta fall till 148,000 kronor. Genom försäljning av återbekomna brickor beräknades emellertid omkring 10,000 kronor inflyta. I anseende härtill uppginge nettokostnaden vid detta alternativ till (148,000 — 10,000 =) 138,000 kronor.

Såsom av den gjorda undersökningen framginge bleve kostnaderna för en övergång till det av rullföringsnämnden förordade systemet, om alla redan präglade brickor bleve ersatta med nya, omkring 44,000 kronor högre än om omprägling skulle äga rum. Vid omprägling av de gamla brickorna bleve det emellertid nödvändigt, att under hela tiden för ompräglingens utförande tillämpa tvenne skilda system i fråga om personalens identifiering. Ehuru endast ett provisorium syntes under rådande förhållanden ett sådant förfarande icke kunna godtagas. Med hänsyn härtill ansåge sig rullföringsnämnden böra förorda, att övergången till ett nytt system skedde så att de gamla brickorna helt ersattes med nya.

Departements-
chefen.

Det synes uppenbart, att stora praktiska fördelar kunna ernås genom att efter genomförande av den nya ordningen för de värnpliktigas inskrivning ersätta det nuvarande identifieringssystemet, vilket grundar sig på en särskild nummerserie för varje truppregistreringsmyndighet, med ett på inskrivningsnumren byggt identifieringssystem. Jag har därför intet att erinra mot att en dylik reform kommer till stånd. Härav betingad ny modell till identitetsbricka torde böra fastställas i kommandoväg, därest de för ändamålet erforderliga medlen ställas till förfogande.

De av nämnden verkställda kostnadsberäkningarna giva vid handen, att en nyanskaffning av brickor jämte prägling av desamma kommer att ställa sig omkring 44,000 kronor dyrare än en omprägling av gamla brickor. Å andra sidan kan vid nyanskaffning omläggningen genomföras samtidigt för all personal, under det att man vid ett genomförande av det billigare alternativet måste räkna med att under en tid av närmare ett år arbeta med båda systemen samtidigt, vilket synes mindre tillfredsställande. Jag anser mig därför böra i likhet med nämnden förorda, att nya brickor präglas och tillstyrker, att medel för ändamålet ställas till förfogande.

Vid sina kostnadsberäkningar har nämnden icke räknat med någon kostnads marginal för felprägling av brickor. En kostnadsökning av denna anledning torde ej kunna undvikas men kan eventuellt kompenseras av det ökade utbyte av försäljningen av de gamla brickorna, som enligt min mening bör kunna ernås. Jag beräknar med hänsyn härtill i likhet med

nämnden det för ändamålet erforderliga anslaget till 138,000 kronor. De på grund av försäljningen inflytande medlen torde få tillgodoföras det anslag, som må bliva beviljat.

Under återopande av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Anskaffning och prägling av identitetsbrickor* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 anvisa ett *reservationsanslag* av ..... kronor 138,000.

KAPITALINVESTERING.

Försvarsväsendets fastighetsfond.

Arméförvaltningens delfond.

[5.] 9 c. **Fortsatt modernisering av matinrättningen vid Bodens artilleriregemente, reservationsanslag.** Efter förslag av Kungl. Maj:t anvisade 1940 års lagtima riksdag (kapitalbudgeten: bil. 3, punkten 5, riksdagens skrivelse nr 72) till tillbyggnad och modernisering av matinrättningen vid Bodens artilleriregemente ett reservationsanslag av 80,000 kronor. För dessa medel skulle utföras en tillbyggnad till matinrättningen för erhållande av matsalar för furirer och kvinnlig kökspersonal, omklädnadsrum för personal, större kök, skafferi, beredningsrum, renseri m. fl. bilokaler samt källarlokalerna. Därjämte skulle sättningar i byggnaden justeras.

I skrivelse den 22 december 1941 hava *arméförvaltningens intendenturdepartement* och *fortifikationsstyrelse* anmält, att fråga uppkommit, huruvida icke även andra än nyssnämnda moderniseringsarbeten borde komma till utförande i samband med dessa nu pågående arbeten, och vidare anført i huvudsak följande:

Intendenturdepartementet och fortifikationsstyrelsen, som funnit, att en sådan lösning vore lämplig och ändamålsenlig, hade gemensamt övervägt de ytterligare åtgärder, som i sådant avseende kunde anses vara erforderliga, varvid befunnits, att dessa borde omfatta en förbättring av de hygieniska förhållandena, innebärande erforderlig modernisering av värme-, ventilations- och sanitetstekniska anläggningar inom byggnaden jämte därav beroende förstärkning av de elektriska installationerna. Därjämte vore förefintliga kylanordningar samt viss del av kok- och stekspisapparaturutrustningen i behov av utökning och utbyte, varvid viss omrangering av dessa sistnämnda även vore nödvändig. Kostnaderna för dessa åtgärder hade beräknats till 155,000 kronor.

Med anledning av vad sålunda anförts hemställde intendenturdepartementet och fortifikationsstyrelsen, att 155,000 kronor måtte anvisas för fortsatt modernisering av matinrättningen vid Bodens artilleriregemente.

Beträffande detaljerna i kostnadsberäkningarna torde få hänvisas till handlingarna i ärendet, bland vilka återfinnes en av försvarsdepartementet infordrad kostnadssammanställning.

I utlåtande i ärendet den 5 februari 1942 har 1940 års militära byggnadsutredning, som vid besök i Boden under sommaren 1941 haft tillfälle konstatera, att ifrågavarande byggnad vore synnerligen bristfällig och att en genomgripande ombyggnad av densamma snarast borde ske, i fråga om kostnadsberäkningarna framfört följande erinringar:

För ventilationsteknisk utrustning hade upptagits 16,000 kronor, i vilken summa inräknats 4,000 kronor för ventilationsanläggning i manskapsmatsalen. Utredningen vore icke övertygad om behovet av denna anläggning, enär matsalen toges i anspråk endast under korta tidsperioder åt gången. Ventilationsanläggningen därstädes syntes alltså kunna utgå. För byggnadsarbeten upptagna kostnader, 23,000 kronor, som enligt uppgift avsåge ersättande av det nuvarande underhålliga kalkstensgolvet i köket med klyvtegelgolv, håltagnings- och efterlagningsarbeten för rörledningar samt målning, kunde minskas med 5,000 kronor till 18,000 kronor. Utrednings-, kontroll- och ritningskostnader samt oförutsedda utgifter, som upptagits till sammanlagt 21,000 kronor, kunde nedskrivas med 8,000 kronor till 13,000 kronor. Transformator med tillhörande byggnadsarbeten, serviskabel samt elektrisk installation, för vilka utgifterna beräknats till sammanlagt 14,200 kronor, krävde enligt inkomna anbud en kostnad av tillsammans 16,860 kronor. Utgifterna för desamma borde sålunda upptagas till ett med 2,660 kronor höjt belopp. — I övrigt hade utredningen icke funnit skäl till erinran mot framställningen. Kostnaderna borde alltså beräknas till (155,000 — 4,000 — 5,000 — 8,000 + 2,660 =) 140,660 kronor eller i runt tal 140,000 kronor.

Under återopande av vad sålunda anförts har byggnadsutredningen tillstyrkt, att för fortsatt modernisering av matinrättningen vid Bodens artilleriregemente anvisades högst 140,000 kronor.

Departements-
chefen.

I sina anslagsäskanden för budgetåret 1942/43 har arméförvaltningen framhållit behovet av en allmän översyn av arméns kasernetablissemment. Ämbetsverket har påpekat, att dessa etablissemment med hänsyn till den nuvarande soldatutbildningen, nutida krav på hygien m. m. icke längre kunde sägas fylla sitt ändamål. Detta omdöme gällde även beträffande de i etablissemmenten ingående matinrättningarna. Då frågans lösning vore beroende av en kommande omorganisation av försvarsväsendet, hade den tidigare icke ansetts böra i sin helhet tagas upp till övervägande och lösning. Det vore arméförvaltningens avsikt att, efter hand som nödiga utredningar beträffande viss del av frågan verkställts, ingiva förslag i ämnet till Kungl. Maj:t.

Intendenturdepartementets och fortifikationsstyrelsens nu föreliggande förslag innebär, att matinrättningen vid Bodens artilleriregemente skulle försättas i sådant skick, att den motsvarade de krav, som med hänsyn till nyss anförda förhållanden numera måste ställas på en dylik inrättning. Då de sålunda föreslagna moderniseringsarbetena synas vara icke minst ur hygienisk synpunkt erforderliga, finner jag mig böra tillstyrka, att de komma till utförande, dock endast i den omfattning, militära byggnadsutredningen föreslagit. Arbetena böra av besparingsskäl lämpligen utföras i samband med den pågående tillbyggnaden och moderniseringen av matinrättningen. Från fortifikationsstyrelsen har jag under hand inhämtat, att kostnaderna, ifall arbetena icke utföras i samband därmed, beräknas komma att ökas

med minst 11,100 kronor. Medel till bestridande av kostnaderna för fortsatt modernisering av matinrättningen torde på grund härav böra äskas av riksdagen såsom tilläggsstatsanslag till innevarande budgetårs riksstat. Till grund för medelsanvisningen böra kunna läggas militära byggnadsutredningens beräkningar, slutande å 140,000 kronor.

Aberopande det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Fortsatt modernisering av matinrättningen vid Bodens artilleriregemente* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 anvisa ett *reservationsanslag* av ..... kronor 140,000.

[6.] 21 c. **Ytterligare medel till utvidgning av Skillingaryds skjutfält**, *reservationsanslag*. Efter förslag av Kungl. Maj:t i 1940 års statsverksproposition (kapitalbudgeten: bil. 3, punkten 12) anvisade riksdagen till utvidgning av Skillingaryds skjutfält ett reservationsanslag av 450,000 kronor.

I skrivelse den 26 januari 1942 har *arméförvaltningens fortifikationsstyrelse* gjort framställning om ytterligare medel för genomförande av de med anslaget avsedda markförvärven och därvid anført i huvudsak följande:

Av propositionen framginge, att av ifrågavarande anslag skulle ersättas ett av fortifikationsstyrelsen enligt bemyndigande av Kungl. Maj:t förskjutet belopp av 14,086 kronor 20 öre för inköp av fastigheten $\frac{1}{16}$ mantal Hultsgårde 1°, vilken fastighet hade tillagts Skillingaryds skjutfält. På framställningar av styrelsen hade Kungl. Maj:t genom särskilda brev den 25 oktober och den 29 november 1940 samt den 21 mars 1941 av nämnda anslag ställt tillhoppa 209,700 kronor till styrelsens förfogande för inköp i enlighet med i nämnda statsverksproposition angiven plan av i brevet angivna fastigheter och skogskiften, vilka skulle tilläggas skjutfältet. Vidare hade Kungl. Maj:t på framställningar av styrelsen genom särskilda brev den 21 mars och 9 april 1941 förordnat, att i breven närmare angivna fastigheter, fastighetsdelar och samfälligheter skulle för att tilläggas skjutfältet avstås till kronan i den ordning, lagen den 12 maj 1917 om expropriation stadgade, samt därvid föreskrivit, bland annat, att av expropriationen föranledda kostnader för marklösen och för expropriationsförfarandet samt för markvärderingar skulle gäldas av förutnämnda för skjutfältets utvidgning anvisade anslag.

De i anledning av dessa beslut anhängiggjorda expropriationsmålen hade numera slutförts. Av vederbörande häradsrätts i målen förda protokoll framginge, att häradsrätten fastställt ersättningar till markägare och andra sakägare i målen för dem tillhöriga fastigheter, fastighetsdelar m. m., som omfattades av expropriationen, till tillhoppa 268,640 kronor, varjämte häradsrätten ålagt kronan att till expropriationsnämndernas ordförande och ledamöter för de av dem verkställda värderingarna samt till kronans motparter i målen för deras rättegångskostnader utgiva ersättningar med tillhoppa 6,090 kronor. Härtill komme kostnader för upprättande av kartor för expropriationen 3,025 kronor, värderingskostnader 3,375 kronor samt övriga kostnader för expropriationen, såsom stämnings- och kungörelsekostnader, protokolllösen m. m. ävensom kostnader för avstyckningar i samband med de genom frivillig överenskommelse avslutade köpen samt för lagfarter tillhoppa förslagsvis 1,000 kronor.

Av vad sålunda anförts framginge att för genomförande av de angivna markförvärven erfordrades (14,086 + 209,700 + 268,640 + 6,090 + 3,025 + 3,375

+ 1,000 =) 505,916 kronor. Då emellertid det för skjutfältsutvidgningen beviljade anslaget endast uppginge till 450,000 kronor, återstode 55,916 kronor, eller i runt tal 56,000 kronor, för vars betalning fortifikationsstyrelsen ej disponerade medel. Anledningen till, att ett så stort underskott uppstått, torde till stor del vara att söka däri, att expropriationsvärderna ej tagit hänsyn till de beräkningar av värdet av den å den exproprierade marken växande skogen, som verkstälts av en utav fortifikationsstyrelsen anlitad skogssakkunnig person, utan tillämpat andra grunder för värderingarna, varigenom de uppskattade värdena å skogen blivit avsevärt högre än fortifikationsstyrelsen haft skälig anledning antaga, då styrelsen gjort framställning om expropriation av marken.

Med anledning av vad sålunda anförts och med förmålan, att tiden för nedsättning hos vederbörande länsstyrelse av det av häradsrätten senast fastställda beloppet för marklösen, uppgående till 97,040 kronor, utginge den 23 februari 1942, har fortifikationsstyrelsen hemställt, att ett belopp av 56,000 kronor måtte ställas till fortifikationsstyrelsens förfogande för fullbordande av expropriationen.

Departements-
chefen.

Såsom av det anförda framgår har för genomförande av den utvidgning av Skillingaryds skjutfält, vartill riksdagen år 1940 anvisade medel, i viss utsträckning måst tillgripas expropriation. Sedan expropriationsmålen numera slutförts, har det visat sig, att ersättningarna för i expropriationen ingående mark fastställts till så höga belopp, att anslaget icke förslår till gäldande av samtliga uppkomna kostnader. Jag finner mig vid sådant förhållande böra tillstyrka, att det belopp som erfordras för expropriationens fullbordande, i runt tal 56,000 kronor, äskas av riksdagen.

Jag vill i detta sammanhang erinra, att arméförvaltningen i sin skrivelse den 11 september 1941 angående lantförsvarets medelsbehov för nästa budgetår gjort framställning om medel för fortsatt utvidgning av skjutfältet i enlighet med den plan därför, som förelagts 1940 års lagtima riksdag. Till detta medelsäskande torde jag senare få återkomma i samband med anmälan för riksdagen av fråga om markförvärv för skjutfält m. m. vid arméns truppförband. Här förevarande medelsbehov, 56,000 kronor, torde emellertid med hänsyn till ärendets brådskande natur redan nu få anmälas. Det belopp, som enligt det föregående skall senast den 23 februari 1942 nedsättas hos vederbörande länsstyrelse, torde fortifikationsstyrelsen, i den mån det för ändamålet anvisade anslaget icke förslår, få förskottsvis bestrida med anlitande av till styrelsens förfogande stående medel. Ersättning härför torde i sinom tid få utgå ur det anslag, om vars anvisande jag nu gör framställning.

Åberopande det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ytterligare medel till utvidgning av Skillingaryds skjutfält* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 anvisa ett *reservationsanslag* av ..... kronor 56,000.

Marinförvaltningens delfond.

[7.] 28 c. **Byggnader m. m. för centrala torpedverkstaden, reservationsanslag.** Sedan 1940 års lagtima riksdag (skrivelse nr 68) meddelat sina beslut i anledning av Kungl. Maj:ts i propositionen nr 2 (bilaga 14, punkten 4) och i statsverkspropositionen (kapitalbudgeten, bilaga 3, punkten 23) gjorda framställningar om anslag till central torpedverkstad, förordnade Kungl. Maj:t den 8 mars 1940, att en ny central torpedverkstad skulle komma till utförande samt uppdrog åt marinförvaltningen att — i samråd med chefen för försvarsstaben — med anlitande av de av riksdagen för ändamålet anvisade reservationsanslagen om tillhoppa 4,780,000 kronor omedelbart gå i författning om den nya torpedverkstadens uppförande. Sedermera uppdrog Kungl. Maj:t genom beslut den 21 juni 1940 åt försvarsväsendets verkstadsnämnd att i fortsättningen handhava uppförandet av torpedverkstaden, därvid verkstadsnämnden skulle äga att hos marinförvaltningen i mån av behov rekvirera erforderliga för ändamålet anvisade medel. Till färdigställande av torpedverkstaden har riksdagen sedermera på förslag av Kungl. Maj:t (proposition 1941: 221) anvisat ett reservationsanslag av 1,025,000 kronor.

Såsom i punkten 2 i det föregående redan omnämnts har *försvarsväsendets verkstadsnämnd* i skrivelse den 6 februari 1942 gjort framställning om anvisande av medel för en utbyggnad av verkstadsanläggningen i syfte att öka dess tillverkningskapacitet. Det erforderliga medelsbehovet uppginge till 550,000 kronor, varav 150,000 kronor belöpte på uppförande av nya byggnader, 350,000 kronor på maskinanskaffning och 50,000 kronor på kostnader för viss i samband med den ökade tillverkningskapaciteten stående försöksverksamhet.

I utlåtande den 12 februari 1942 ha *marinförvaltningen* och *flygförvaltningen* tillstyrkt bifall till framställningen.

I det föregående (punkten 2) har jag förordat, att det för viss försöksverksamhet avsedda beloppet ställes till förfogande. Jämväl de av verkstadsnämnden framställda förslagen om anslag till byggnader och maskinanskaffning, tillhoppa 500,000 kronor, finner jag mig böra biträda. Kostnadsberäkningarna, vilka äro preliminära, torde kunna godtagas; dock bör, innan medlen ställas till förfogande, 1940 års militära byggnadsutredning beredas tillfälle att granska ritningar och slutliga kostnadsberäkningar beträffande byggnaderna. Skulle en utökning av bostadsbebyggelsen vid centrala torpedverkstaden bliva erforderlig vid ett genomförande av nu föreliggande förslag, förutsätter jag, att verkstadsnämnden i god tid vidtager anstalter härför och underställer Kungl. Maj:t förslag till de åtgärder, som i sådant syfte böra vidtagas. Enligt vad jag under hand från nämnden inhämtat, är det icke möjligt att för ögonblicket bedöma i vad mån en sådan utökning erfordras.

Åberopande det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

*Departements-
chefen.*

att till *Byggnader m. m. för centrala torpedverkstaden* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 anvisa ett *reservationsanslag* av ..... kronor 500,000.

Flygförvaltningens delfond.

[8.] 45 e. **Vissa personalutrymmen vid de centrala flygverkstäderna**, *reservationsanslag*. I skrivelse den 5 februari 1942 har *flygförvaltningen* gjort framställning om anvisande av medel för anordnande av vissa personalutrymmen vid de centrala flygverkstäderna och därvid anfört i huvudsak följande:

Enär det av militära skäl vore nödvändigt att flygverkstädernas behov av manlig arbetskraft i värnpliktsåldern i möjligaste mån nedbringades, hade överbefälhavaren lämnat direktiv om att kvinnlig arbetskraft måtte anställas i den utsträckning detta lämpligen kunde ske. Anställning av kvinnlig personal borde särskilt ifrågakomma i den mån arbetsstyrkan behövde ytterligare utökas. Innan flygförvaltningen kunde på försök anställa arbeterskor, måste inom de verkstadslokaler, där denna arbetskraft skulle sysselsättas, inredas särskilda toalett- och omklädningsrum. Ämbetsverket avsåge att i första hand låta iordningställa dylika personalrum inom fem verkstadsbyggnader vid den centrala flygverkstaden å Malmen samt inom tre verkstadsbyggnader vid den centrala flygverkstaden i Västerås. Lokalerna voro avsedda för sammanlagt 160 arbeterskor, och kostnaderna för lokalernas iordningställande hade beräknats uppgå till sammanlagt 55,000 kronor. — Därest försöket med kvinnlig arbetskraft icke skulle lämna gynnsamt resultat, komme de kostnader, som nedladas på inredning av ytterligare personalutrymmen, vid en eventuell utökning av personalstyrkan ändock verkstäderna till godo.

Under framhållande tillika att anställande av kvinnlig arbetskraft vid de centrala flygverkstäderna vore angeläget ur beredskapssynpunkt, har flygförvaltningen hemställt, att för ändamålet ett belopp av 55,000 kronor måtte ställas till flygförvaltningens förfogande.

Departements-
chefen.

Förevarande framställning anser jag mig böra tillstyrka. Som jag icke har något att erinra mot kostnadsberäkningarna, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Vissa personalutrymmen vid de centrala flygverkstäderna* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 anvisa ett *reservationsanslag* av ..... kronor 55,000.

Med bifall till vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Lennart Österholm.